

อ่านสถาปัตยกรรมผ่านข้าวของเครื่องใช้

ปิติวัฒน์ ธิติพัฒน์

หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Thitiyaphat_p@silpakom.edu

จิรศักดิ์ เกื้อสมบัติ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมนุษย์ประดิษฐ์ข้าวของมากมายเพื่ออำนวยความสะดวกทั้งด้านการทำมาหากินและการใช้ชีวิตประจำวันไปจนถึงข้าวของที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อมิติทางด้านความเชื่อจากการทบทวนวรรณกรรมจึงสามารถจำแนกประเภทข้าวของเครื่องใช้ออกเป็น 2 ชั้นระหว่างข้าวของเชิงการใช้งาน (Functional Object) และข้าวของเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Object) ซึ่งมีตัวแปรสู่การปรากฏตัวที่ต่างกัน การปรากฏตัวของข้าวของเชิงการใช้งานจะแปรผันกับความถี่ในการใช้งานเป็นหลัก ต่างจากข้าวของเชิงสัญลักษณ์ที่การปรากฏตัวแปรผันตามความต้องการในการแสดงออก ซึ่งส่งผลต่อระดับในการเปิดเผยของข้าวของเครื่องใช้ในพื้นที่ที่เก็บและที่วางโดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับได้แก่ Stuff in Object , Object in Space และ Room in Architecture ไล่ลำดับจากการมองเห็นและหยิบใช้ที่ง่าย ข้าวของเครื่องใช้ต่างมีแง่มุมของการใช้งานและการเป็นสัญลักษณ์ร่วมกันอยู่เสมอ การทำความเข้าใจถึงคุณค่าในข้าวของเครื่องใช้จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจปัจจัยด้านบริบททางสังคมและช่วงเวลานั้นๆด้วยเนื่องจากข้าวของเชิงการใช้งาน ณ บริบทหนึ่งอาจเปลี่ยนชั่วคราวเมื่อถูกนำมาอยู่ในบริบทที่ต่างออกไป จากการศึกษาเรื่องการจัดเก็บข้าวของภายในที่อยู่อาศัยที่ส่งผลต่อที่ว่างทางสถาปัตยกรรมภายใต้บริบทที่แตกต่าง โดยยกกรณีศึกษาบ้าน 3 รูปแบบได้แก่ เรือนลาวโพง, เรือนไทยภาคกลางและเรือนญี่ปุ่นเพื่อหาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดเก็บ, พื้นที่เก็บและความสัมพันธ์ของระบบที่ว่างที่ส่งผลต่อข้าวของของการศึกษาเปรียบเทียบแสดงให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญอันได้แก่ความแตกต่างด้านถิ่นที่ตั้งซึ่งมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ต่างกันก่อให้เกิดวิถีชีวิต, ความเชื่อและวิธีการก่อรูปที่อยู่อาศัยที่มีเอกลักษณ์ตามแต่ละถิ่นที่ตั้งซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการให้คุณค่ากับข้าวของเครื่องใช้และการจัดการกับพื้นที่เก็บทั้งสิ้น พลวัตทางวัฒนธรรมเปลี่ยนวิถีชีวิตมนุษย์และมนุษย์ปรับเปลี่ยนถิ่นที่ตั้งตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ให้เหมาะกับวิถีชีวิตใหม่ความสัมพันธ์ที่ต่อเนืองระหว่างถิ่นที่ตั้ง มนุษย์และข้าวของเครื่องใช้ไม่เคยหยุดนิ่งและเปลี่ยนแปลงตามกัน หากพิจารณาที่สังคมไทยในปัจจุบันพบว่าจริงความสัมพันธ์ระหว่างข้าวของเครื่องใช้, มนุษย์และถิ่นที่อยู่อาศัยมิได้ต่อเนื่องกันอีกต่อไปข้าวของเครื่องใช้ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นจากมือของมนุษย์แต่เป็นสายพานการผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรม ที่อยู่อาศัยของมนุษย์ไม่ได้ถูกสร้างจากการคำนึงถึงหน่วยที่เล็กอย่างข้าวของไปจนถึงหน่วยที่ใหญ่อย่างบริบททางธรรมชาติ แต่กลับถูกสร้างขึ้นจากกลไกของตลาดและผลกำไร เหตุนี้จึงนำมาซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในบ้านจัดสรรทั้งหลาย ที่ผู้เป็นเจ้าของจำเป็นต้องต่อเติมบ้านให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตน บ้านที่ถูกปะทะนี้เองจึงทำให้เกิดพื้นที่เศษเหลือและส่งผลต่อการชุกข้าวของในพื้นที่เศษเหลือเหล่านั้น ซึ่งเป็นพฤติกรรมการเก็บที่ส่งผลเสียในระยะยาวและนำมาสู่การดำเนินชีวิตภายในบ้านที่ติดขัด ดังนั้นการให้ความสำคัญต่อข้าวของเครื่องใช้ภายในบ้านและการคำนึงถึงพื้นที่เก็บภายในบ้านจึงเป็นสิ่งที่ผู้ออกแบบควรให้ความสำคัญไม่แพ้พื้นที่ส่วนอื่นๆของบ้าน

คำสำคัญ : ข้าวของเครื่องใช้ การเก็บ พื้นที่เก็บ ที่อยู่อาศัย ความแตกต่างของบริบททางสังคม

Read the architecture through the Appliances

Pitiwat Thitiyaphat

Master of Architecture

Faculty of Architecture, Silpakorn University

Thitiyaphat_p@silpakorn.edu

Jeerasak Kueasombat

Faculty of Architecture, Silpakorn University

Abstract

From the past until recent years, human has invented a large number of objects to facilitate people in both working life and daily life as well as objects which have been invented to respond to the perception of belief. Throughout the long history of human civilization, all objects have been developed for countless times along with the revolution of humans in each era. According to the literature review, objects can be divided into two categories, which are Functional Object, and Symbolic Object where the distinction is its factor of appearance. The factor of appearance of the Functional Object mainly depends on the frequency of usage, unlike the Symbolic Object which would be created depending on the desire to express something. This desire will affect the level of representation, which is divided into 3 levels: Stuff in Object, Object in Space, and Room in Architecture, ordered by its complexity from easy to hard. Every object always has its own perspective of usage and symbolic usage. That is why understanding the value of these objects requires understanding the context of society and the period where the study was done since the functional objects in one context can be flipped to another side when they were placed in another context. The author has done research on how people place objects in their houses which has an impact on space in architecture context by context. In this paper, three types of houses: Lao Song's House, Traditional Thai Houses, and Traditional Japanese House were chosen to study the factors of placing behavior, space of object placing, and the relationship of space to explore the differences among each type of house. The comparison points out the important factors, for instance, the difference in the environment in each location plays an important role in human living, belief, and the way settlements are created. This is one of the factors that affect how people value each object and how they manage the space to keep the object. Cultural Dynamics change the way people live and people change their habitat and amenities to match the new way of living. Therefore, the relationship between habitat, humans, and objects will continue and keep changing following each other consistently. Considering Thai society in recent years, it is apparent that the relationship between objects, human beings, and settlement is no longer a continuous cycle. Unfortunately, the objects are not made by humans but by the manufacturing process. Meanwhile, human settlement is not built based on small-scale perspectives like objects or large-scale perspectives like the natural context but based on market mechanisms and benefits instead. As a result of this

change, there are many house owners in the housing estates who have to renovate their houses to match their behavior from time to time. Consequently, living in these renovated houses will cause unsustain and interrupted life for the residents.

Keyword: Appliances / Stowing / Dwelling / Social Context

บทนำ

หากเราจินตภาพถึงที่อยู่อาศัยที่สะอาดเรียบร้อยภาพหนึ่งที่มีปรากฏขึ้นคือภาพของบ้านที่โล่งกว้างข้าวของเครื่องใช้ภายในบ้านถูกจัดวางอย่างมีระบบระเบียบ ห้องภายในบ้านแต่ละห้องแสดงออกอย่างชัดเจนถึงหน้าที่และกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นภายในพื้นที่นั้นๆ แต่หากเราพิจารณาถึงที่อยู่อาศัยของมนุษย์ในปัจจุบัน บ้านที่เราอาศัยอยู่กลับเต็มไปด้วยข้าวของเครื่องใช้ที่กระจุกกระจายอย่างไร้ระบบระเบียบ ห้องในบ้านจำเป็นต้องมีหน้าที่มากกว่าหนึ่งและต้องรองรับกิจกรรมที่หลากหลายจนเกินพอดีอันเป็นผลมาจากปริมาณข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ที่เพิ่มมากขึ้นซึ่งสวนทางกับพื้นที่อยู่อาศัยที่หดตัวเล็กลง

ข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นของที่มีขนาดใหญ่อย่างเฟอร์นิเจอร์ ตลอดจนของที่มีขนาดเล็กอย่างปากกาที่วางอยู่บนโต๊ะทำงาน ทั้งหมดล้วนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งผลต่อการรับรู้ที่ว่างภายในที่อยู่อาศัย ข้าวของเครื่องใช้ในบ้านจึงเสมือนเป็นจุดเชื่อมประสานระหว่างบ้านกับมนุษย์ ที่ว่างกับกิจกรรม มนุษย์จำเป็นต้องมีที่อยู่อาศัยของเครื่องใช้เองก็จำเป็นต้องมีที่เก็บเช่นกันบ้านที่สะอาดเรียบร้อยจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้หากเราไม่ให้ความสำคัญและทำความเข้าใจต่อข้าวของเครื่องใช้ภายในบ้านว่าข้าวของเครื่องใช้เหล่านี้สามารถถูกจำแนกได้กี่ประเภทและแต่ละประเภทต้องการพื้นที่เก็บแตกต่างกันอย่างไรไปจนถึงจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรหากวิถีชีวิตของผู้เป็นเจ้าของเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งนี้นำมาสู่การตั้งคำถามทางสถาปัตยกรรมที่ว่าหากมนุษย์และข้าวของเครื่องใช้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอแล้วที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นเสมือนพื้นที่บรรจุวิถีชีวิตและข้าวของเครื่องใช้เอาไว้จะหยุดนิ่งได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของบทความ

1. เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจวิธีการจำแนกประเภทข้าวของเครื่องใช้ภายในบ้านเพื่อนำมาต่อยอดสู่ข้อสรุปถึงวิธีการในการเก็บที่เหมาะสมกับข้าวของเครื่องใช้แต่ละประเภท
2. เพื่อทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ที่ส่งผลถึงกันระหว่างข้าวของเครื่องใช้, มนุษย์, สถาปัตยกรรมและถิ่นที่อยู่อาศัย
3. เพื่อศึกษาความแตกต่างด้านบริบททางสังคมและธรรมชาติสู่การก่อรูปทางสถาปัตยกรรมที่ส่งผลต่อวิธีการในการจัดการกับข้าวของเครื่องใช้ในบ้าน
4. เพื่อศึกษาประเด็นเรื่องความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตที่สะท้อนผ่านข้าวของเครื่องใช้และวิธีการจัดเก็บที่เปลี่ยนไป

วิธีดำเนินการ

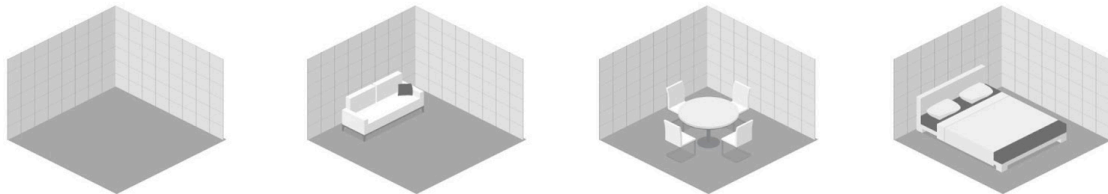
1. ศึกษารวบรวมทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้นิยามข้าวของเครื่องใช้และการจัดหมวดหมู่ข้าวของเครื่องใช้
2. ศึกษาจากกรณีศึกษาที่มีการกล่าวถึงการจัดการกับพื้นที่เก็บของภายในที่อยู่อาศัยที่ส่งผลต่อระบบการใช้งานพื้นที่ทั้งสถาปัตยกรรมภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน

- วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อวิธีการในการจัดการกับพื้นที่เก็บและความสัมพันธ์กับระบบของที่ว่างภายในสถาปัตยกรรม

ผลการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับข้าวของเครื่องใช้

1.1 ข้าวของเครื่องใช้กับบทบาทหน้าที่ หากจินตภาพถึงห้องที่โล่งว่างและไร้ซึ่งข้าวของเครื่องใช้ เรามิอาจคาดเดาถึงหน้าที่ของห้องนั้น ๆ ได้ว่ามันจะถูกใช้งานอย่างไรและมีอยู่เพื่อรองรับกิจกรรมใด แต่เมื่อเราวางข้าวของบางอย่าง อาทิ เติงลงในห้อง ภาพของกิจกรรมภายในห้องจึงเริ่มที่จะปรากฏขึ้นและเราจึงจะสามารถเรียกห้องนั้น ๆ ว่าห้องนอน ตัวอย่างตามภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของข้าวของที่สามารถสร้างความชัดเจนต่อหน้าที่ของพื้นที่ ข้าวของเครื่องใช้ในบ้านจึงไม่ได้มีมิติด้านการใช้งานเท่านั้น แต่ยังมีมิติในเชิงสัญลักษณ์ด้วย การจำแนกข้าวของเครื่องใช้ในภาพกว้างจึงสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ชั้นได้แก่

ภาพที่ 1 : ภาพตัวอย่างข้าวของที่แสดงออกถึงหน้าที่ของพื้นที่

ที่มา : จากผู้วิจัย

1.1.1 Functional Object สิ่งของที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกสบายในการใช้ชีวิตและเน้นประสิทธิภาพเป็นหลัก

1.1.2 Symbolic Object สิ่งของที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสารแทนบางสิ่งเพื่อการสะท้อนถึงรสนิยม, ฐานะความเชื่อ ของผู้เป็นเจ้าของ

ส่วนหนึ่งจากหนังสือ Social and Cultural Anthropology (John Monaghan, 2563: 202-203) อธิบายถึงพฤติกรรมของการสะสมสิ่งของและการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวระหว่างข้าวของเชิงการใช้งาน (Functional Object) กับ ข้าวของเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Object) ไว้ว่า การให้คุณค่าต่อสิ่งของที่บริโภคในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันออกไปโดยมนุษย์มีพฤติกรรมของการสะสมสิ่งของที่เรียกว่า บริโภคนิยมของต่างแดน (Exotic Consumerism) โดยอธิบายไว้ว่า เป็นพฤติกรรมที่มนุษย์ชอบสะสมสิ่งของที่มีที่มาจากบริบทที่ต่างจากตนยกตัวอย่างการสะสมเครื่องปั้นดินเผาหรือตะกร้าสานของชาวตะวันตก ที่มาจากสังคมอื่น สิ่งของเหล่านี้ไม่ได้อยู่ในสถานะของการเป็นของใช้ (Functional Object) อีกต่อไป แต่กลายเป็นของที่ระลึกจากการเดินทางและถูกเก็บไว้ในเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Object) แทน

จากบทความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างบริบททางสังคมที่ส่งผลต่อการให้คุณค่าแก่สิ่งของของมนุษย์ ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงด้านคุณค่าในข้าวของเครื่องใช้ไม่ได้เกิดจากความแตกต่างด้านบริบททางสังคมเท่านั้นแต่ยังมีเหตุปัจจัยอื่นๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านเวลา เป็นต้น

จากการทำความเข้าใจข้างต้น นำมาสู่คำถามต่อเนืองว่าระหว่างข้าวของทั้ง 2 ชั้น มีวิธีการจัดเก็บที่แตกต่างกันอย่างไรและมีเหตุปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อวิธีการในการจัดเก็บเหล่านี้และส่งผลต่อการจัดสรรพื้นที่ทางสถาปัตยกรรมอย่างไร

ภาพที่ 2 : ภาพการซุกข้าวของตามเศษเหลือของบ้านในเมือง

ที่มา : จากผู้วิจัย

1.2 ข้าวของเครื่องใช้กับความถี่ในการใช้งาน ข้าวของเครื่องใช้ที่กระจัดกระจายทั่วมกัณอย่างไร้ระบบระเบียบภายในบ้านตัวอย่างตามภาพที่ 2 ภาพเหล่านี้เกิดขึ้นจากพฤติกรรมที่ไร้ระเบียบของผู้เป็นเจ้าของเท่านั้นหรือ หากพิจารณาถึงสิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการปรากฏตัวของข้าวของเครื่องใช้ในบ้านปัจจัยหนึ่งคือความถี่ในการใช้งานข้าวของเครื่องใช้และการนำออกมาจากที่เก็บ แต่ด้วยความถี่ในการใช้งานที่สูง ผู้เป็นเจ้าของจึงเลือกที่จะวางมันไว้ด้านนอกแทนที่จะเก็บมันกลับเข้าที่เดิมและด้วยวิถีชีวิตที่เร่งรีบของมนุษย์ในปัจจุบันยิ่งบีบให้ข้าวของเหล่านี้ไม่ถูกจัดการและยังเผยออกมาทั่วมกัณมากขึ้น ส่งผลให้การรับรู้ถึงตำแหน่งข้าวของไม่ชัดเจนเกิดเป็นปัญหา “ของหาย” ปัญหาดังกล่าวยังส่งผลเสียต่อเนื่องถึงพฤติกรรมการสะสมสิ่งของที่มากเกินไปในที่อยู่อาศัยอันเนื่องมาจากเมื่อของหายจึงต้องมีการซื้อเพิ่ม ปัจจัยด้านความถี่ในการใช้งานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดหมวดหมู่พื้นที่เก็บสิ่งของให้สอดคล้องกับจังหวะชีวิตของมนุษย์

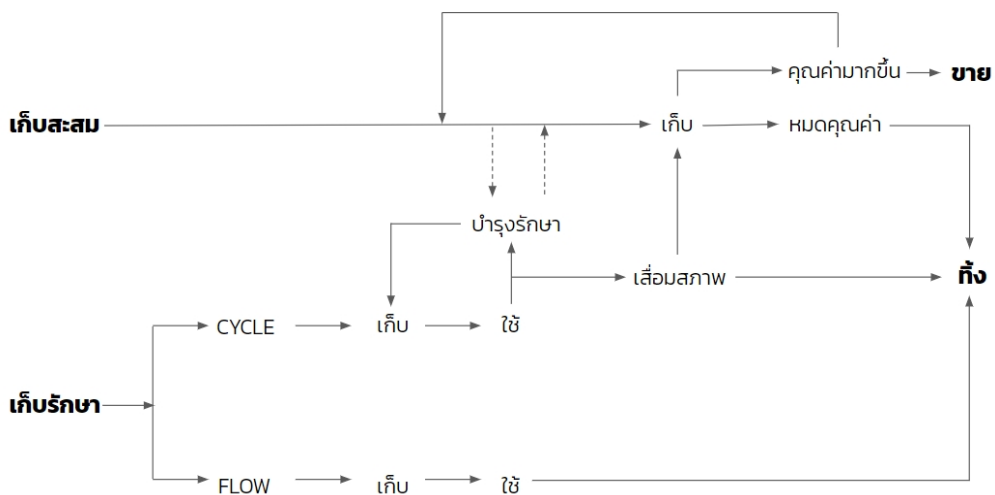
เนื้อหาส่วนหนึ่งในหนังสือ บทสนทนากับนักเรียน (Peter Smithson Conversation with Student, 2560: 112) ได้กล่าวถึงการแยกประเภทสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับความถี่ในการใช้งานไว้ 3 ประเภท ได้แก่

1.2.1 ข้าวของประเภทใช้ในชีวิตประจำวัน - ข้าวของเครื่องใช้ที่ถูกนำออกมาใช้ในทุกๆวัน เช่นเครื่องแต่งกายของมนุษย์

1.2.2 ข้าวของเครื่องใช้ประเภทบำรุงรักษา - ข้าวของเครื่องใช้ที่ถูกนำออกมาใช้เพื่อบำรุงรักษาทั้งด้านสถานที่ไปจนถึงข้าวของอื่นๆ ซึ่งมีความถี่ที่สม่ำเสมอ เช่น อุปกรณ์ทำความสะอาดบ้านหรือ อุปกรณ์สำหรับบำรุงรักษาสิ่งของอื่น ๆ เช่น เครื่องซักผ้า

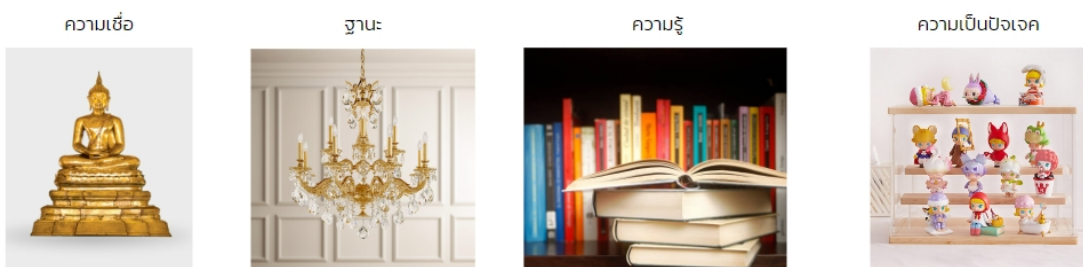
1.2.3 ข้าวของเครื่องใช้ประเภทไร้ชีวิต - ข้าวของเครื่องใช้ที่เกิดจากการสะสมสิ่งของที่ไม่จำเป็นหรือเคยจำเป็นภายในบ้านซึ่งสิ่งของประเภทนี้ไม่สามารถที่จะคาดคะเนความถี่ได้เนื่องจากข้าวของเหล่านี้ อาจถูกนำมาใช้หรือไม่ถูกนำมาออกมาใช้งานเลยก็ได้ เช่น เปลเลี้ยงเด็ก, จักรยานเก่า, ยางรถยนต์เก่า

จากทั้งสองประเด็นที่กล่าวมาในข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความต้องการต่อวิธีการเก็บที่ต่างกันระหว่าง Functional Object ที่ต้องการเก็บเพื่อบำรุงรักษาและคำนึงถึงการหยิบใช้ที่สะดวกซึ่งสามารถแยกย่อยได้อีกเป็น 2 ลักษณะได้แก่ การเก็บรักษาของใช้ประเภทใช้ซ้ำ (Cycle) และการเก็บรักษาของใช้ประเภทที่ใช้แล้วทิ้ง (Flow) ต่างจาก Symbolic Object ที่ถูกเก็บเพื่อสะสมและเรียกร่องการเข้าถึงทางสายตามากกว่าและการหยิบใช้ กลายเป็นวงจรการใช้งานซ้ำของเครื่องใช้ในบ้านซึ่งส่งผลต่อการจัดวางและระดับในการเปิดเผยตำแหน่งของซ้ำของเครื่องใช้

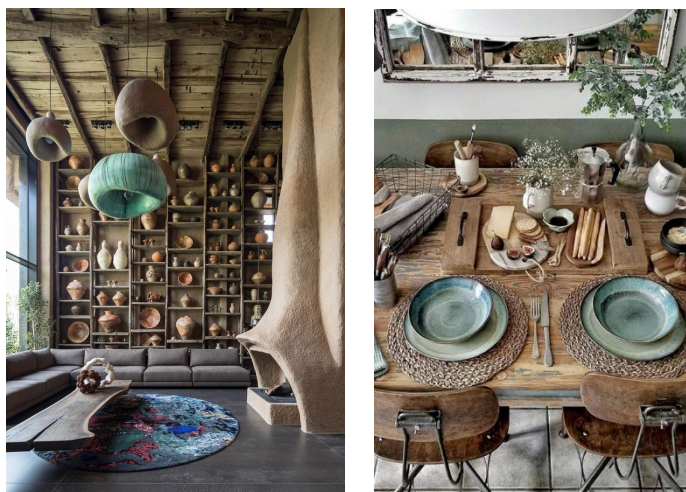
ภาพที่ 3 : ภาพแผนผังแสดงวัฏจักรของซ้ำของภายในที่อยู่อาศัย
ที่มา : จากผู้วิจัย

1.3 ซ้ำของเครื่องใช้กับวิธีการเก็บและการแสดงออก จากที่กล่าวมาข้างต้นถึงประเภทของซ้ำของเครื่องใช้ ความถี่ในการใช้งานเป็นปัจจัยในการจัดวางซ้ำของเครื่องใช้และการปรากฏตัวของซ้ำของในเชิงการใช้งาน แต่หากพิจารณาที่ซ้ำของในเชิงสัญลักษณ์ การปรากฏตัวของมันต่างออกไปอันมีปัจจัยมาจากสัญลักษณ์ในซ้ำของมีสิ่งที่ต้องการจะสื่อต่างกัน ทั้งนี้การบริโภคเชิงวัตถุและการให้คุณค่าแก่ซ้ำของล้วนเกิดจากปัจจัยทางสังคมที่หล่อหลอมให้เกิดสัญลักษณ์ในการเก็บซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ประเภทได้แก่ ซ้ำของที่สะท้อนความเชื่อ ซ้ำของที่สะท้อนฐานะ ซ้ำของที่สะท้อนความรู้ และซ้ำของที่สะท้อนความเป็นปัจเจกและการมีตัวตน

ภาพที่ 4 : ภาพตัวอย่างสิ่งของที่สะท้อนความเชื่อ, ฐานะ, ความรู้, ความเป็นปัจเจกและการมีตัวตน
ที่มา : จากผู้วิจัย

จากการศึกษางานเขียน”What is a thing“ (Martin Heidegger, 1967: 1-55) ส่วนหนึ่งได้กล่าวว่า เครื่องมือ เครื่องใช้ ต่าง ๆ ไปจนถึงงานศิลปะ นอกจากตัวมันเองจะแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวมันเองแล้ว ลักษณะทางกายภาพมัน ยังแสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติและความสัมพันธ์อื่น ๆ ที่นอกเหนือจากตัวมันเองด้วย(การตีความเชิงนามธรรม) คำกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นถึงการมองข้าวของเครื่องใช้รอบตัวที่มีความเป็น Functional Object และ Symbolic Object ร่วมกันอยู่เสมอ ยกตัวอย่าง ภาชนะใส่อาหาร หากเราใช้มันในฐานะของ Functional Object ภาชนะเหล่านี้มักจะปรากฏตัวขึ้นบนโต๊ะทานอาหารและรวมอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ บนโต๊ะ แต่หากเราใช้มันในฐานะ Symbolic Object ภาชนะเหล่านี้จะถูกย้ายตำแหน่งไปอยู่ภายในตู้จัดแสดงและใช้ซึ่งการนำมาใช้

ภาพที่ 5 : ภาพตัวอย่างการให้คุณค่าแก่งานช่างที่ต่างกัน

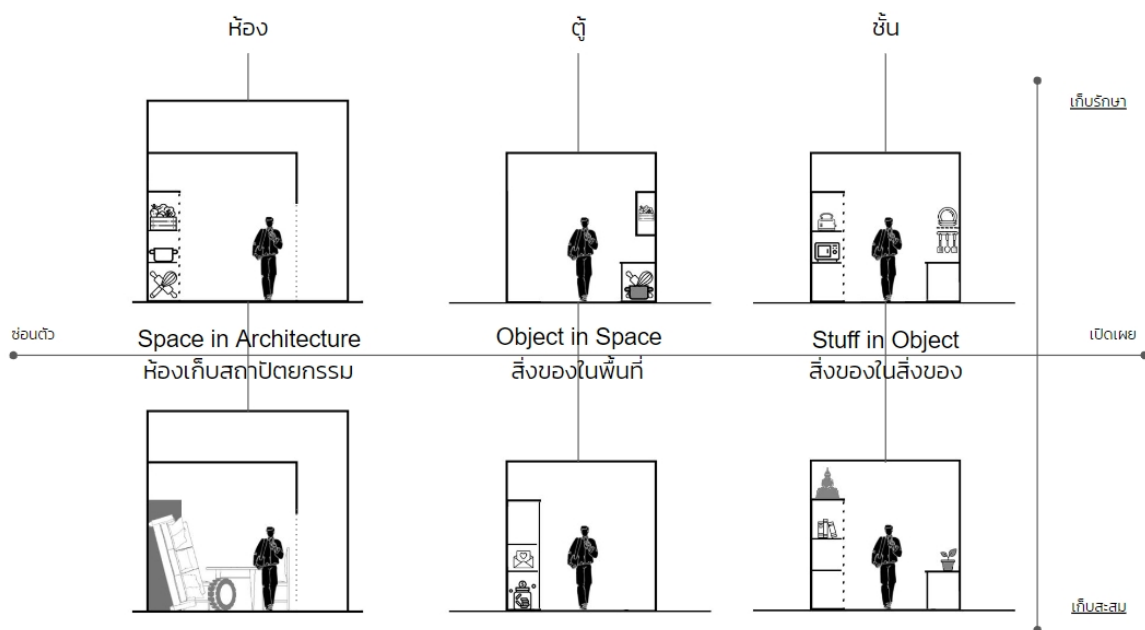
ที่มา : <https://www.dezeen.com/2019/10/21/shkrub-sergey-makhno-thatch-roof-house-architecture/>

เมื่อพิจารณาถึงเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อวิธีการในการจัดเก็บข้าวของทั้ง 2 ชั้นระหว่างข้าวของเชิงการใช้งานกับความถี่และข้าวของเชิงสัญลักษณ์กับการแสดงออกข้าวของเหล่านี้ล้วนมีแง่มุมของการเก็บเพื่อสะสมและการเก็บเพื่อรักษาเช่นเดียวกันและเรียกร่องต่อวิธีการเก็บที่มีระดับในการเปิดเผยที่คล้ายคลึงกันซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับโดยไล่ลำดับจากการเข้าถึงง่ายไปยากดังนี้

1.3.1 Stuff in Object หมายถึง ข้าวของที่เป็นองค์ประกอบในข้าวของชิ้นที่ใหญ่กว่า ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของที่ว่างแต่ไม่ได้มีหน้าที่กำหนดบทบาทของที่ว่างนั้นๆ อาทิ ข้าวของที่ถูกบรรจุอยู่ในตู้หรือชั้น หรือ หมอนที่เป็นองค์ประกอบของเตียง

1.3.2 Object in Space หมายถึง ข้าวของที่เป็นส่วนหนึ่งของที่ว่างและเป็นส่วนสำคัญในการบ่งบอกถึงหน้าที่ของที่ว่างนั้นๆ อาทิ เตียงนอนที่ถูกจัดวางภายในที่ว่างทำให้ที่ว่างนั้นมีหน้าที่ที่ชัดเจนอย่างการเป็นห้องนอน

1.3.2 Room in Architecture หมายถึง ข้าวของที่ถูกแยกออกไปอย่างเป็นเอกเทศจากพื้นที่ส่วนอื่นๆของบ้านทำให้เกิดการจัดขาดออกจากที่ว่างอย่างชัดเจน เช่น ช่องเก้าอี้ที่ถูกเก็บในห้องเก็บของ เป็นต้น

ภาพที่ 6 : แผนผังแสดงระดับการแสดงผลออกที่สัมพันธ์กับวิธีการเก็บ

ที่มา : จากผู้วิจัย

1.4 ข้าวของเครื่องใช้กับความแตกต่างทางสังคม ข้าวของถูกจัดวางภายในตู้ ตู้ถูกจัดวางภายในห้อง ห้องถูกจัดวางอยู่ในบ้านและบ้านถูกจัดวางในถิ่นที่ ที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องระหว่างหน่วยที่เล็กที่สุดในการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างข้าวของเครื่องใช้ไปจนถึงหน่วยที่ใหญ่ที่สุดอย่างถิ่นที่ ส่วนหนึ่งจากบทความมองสถาปัตยกรรมผ่าน “ความสะดวกสบาย” ในโลกไร้เทคโนโลยี (เพียงอ้อ พัทธยากร, 2557: 108-129) ได้กล่าวเปรียบเทียบความสัมพันธ์ที่ส่งผลถึงกันระหว่าง ข้าวของเครื่องใช้, ที่อยู่อาศัยและบริบททางสังคม ระหว่างสังคมตะวันตกอย่างอังกฤษกับสังคมตะวันออกอย่างญี่ปุ่นในอดีต ว่าบ้านในสังคมอังกฤษ มีการกำหนดขอบเขตของพื้นที่อย่างชัดเจนด้วยการกั้นห้องและระบุถึงหน้าที่ของห้องผ่านการเรียกชื่อ ซึ่งส่งผลให้ข้าวของเครื่องใช้ภายในห้องนั้นๆถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับกิจกรรมภายในห้องนั้นๆอย่างเฉพาะเจาะจง เช่น ห้องดื่มชาที่มาพร้อมกับโต๊ะเก้าอี้สำหรับการดื่มชา หรือ ห้องอ่านหนังสือที่มาพร้อมกับโซฟาสำหรับอ่านหนังสือ ต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับบ้านญี่ปุ่นในยุคใกล้เคียงกัน(1620-1647)โดยภายในบ้านใช้ประตูบานเลื่อนกระดาษที่แขวนอย่างชั่วคราวในการกั้นระหว่างห้องทำให้ขอบเขตของห้องสามารถต่อขยายออกไปได้เมื่อต้องการความยืดหยุ่นนี้เองทำให้หน้าที่ของห้องภายในบ้านญี่ปุ่นไม่ถูกกำหนดอย่างตายตัวและไร้ชื่อเรียกระบบของพื้นที่แบบญี่ปุ่นยังส่งผลต่อข้าวของเครื่องใช้ของญี่ปุ่นที่เน้นการยกยับได้ง่าย เช่น โต๊ะญี่ปุ่น เป็นต้น

จากการพิจารณาหน่วยที่เล็กที่สุดในการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างข้าวของเครื่องใช้ ที่อยู่อาศัยซึ่งอยู่ตรงกลาง และหน่วยที่ใหญ่ที่สุดอย่างถิ่นที่ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อเนื่องถึงวิถีชีวิตของผู้อยู่อาศัยซึ่งมีความแตกต่างกันตามแต่ละบริบททางสังคม ผู้ศึกษาจึงได้หยิบยกบริบททางสังคมที่แตกต่างกันเพื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบและทำความเข้าใจถึงต้นตอความสัมพันธ์ระหว่าง ข้าวของเครื่องใช้ มนุษย์และถิ่นที่

ภาพที่ 7 : แผนผังตั้งต้นแสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ถิ่นที่และสิ่งของ
ที่มา : จากผู้วิจัย

2. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และถิ่นที่

ในอดีตมนุษย์มีวิถีชีวิตที่ยึดโยงอยู่ธรรมชาติรอบตัว นำมาสู่การก่อร่างกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนเพื่อเอาตัวรอดจากธรรมชาติจนกลายเป็นความเชื่อของคนในชุมชนที่มีร่วมกันความเชื่อที่ยึดมั่นถึงระเบียบแบบแผนในการสร้างเรือนของคนในชุมชน ที่สร้างเรือนให้สอดคล้องกับความเชื่อเรื่อง “จักรวาลคติ” ของตน คำว่า จักรวาลวิทยา ประกอบด้วย 2 นัยยะ นัยยะแรกกล่าวถึง กลุ่มคนในวัฒนธรรมที่มองเห็นและพยายามทำความเข้าใจต่อธรรมชาติและปรากฏการณ์ในโลกรอบตัว นัยยะที่สองกล่าวถึงตำแหน่งของโลกในองค์ประกอบของจักรวาลตามความเชื่อของกลุ่มวัฒนธรรม นัยยะประการที่สองจึงเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อการก่อรูปของเรือนและการใช้สอยพื้นที่ภายในบ้าน ตลอดจนส่งผลต่อการจัดสรรวรรณะในข้าวของเครื่องใช้และตำแหน่งในการเก็บข้าวของ

เรือนลาวโซ่ง

เรือนเครื่องสับไทยภาคกลาง

เรือนญี่ปุ่นดั้งเดิม

ภาพที่ 8 : ภาพเปรียบเทียบรูปร่างและผังของเรือน ลาวโซ่ง ,ไทยภาคกลางและญี่ปุ่นดั้งเดิม

ที่มา : ภาพถ่ายเรือนลาวโซ่ง <https://thehumans.sac.or.th/sac/articles/21>, ภาพถ่ายเรือนเครื่องสับไทยภาคกลาง <https://www.finearts.go.th> , ภาพถ่ายเรือนญี่ปุ่นดั้งเดิม <https://anneinteriors.com/parisian-scandinavian-wabisabi/>

2.1 การเปรียบเทียบด้านกายภาพของเรือน

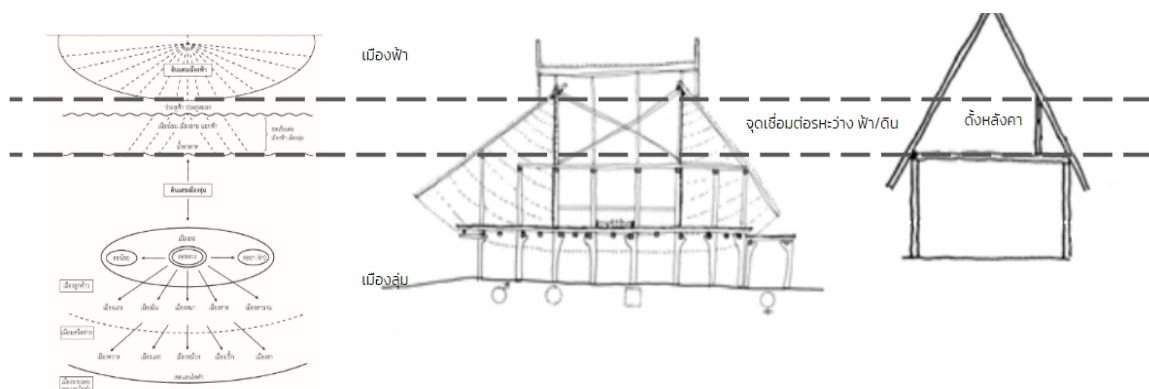
2.1.1 เรือนลาวโซ่ง ตัวเรือนยกสูงจากระดับพื้นดิน โครงสร้างหลักอย่างเสา คานเป็นไม้ และมี โครงสร้างรองเป็นไม้ไผ่ เช่น พื้น, หลังคา หรือผนังเรือน หลังคามุงด้วยหญ้าคา คลุมต่ำ คล้ายกระดองเต่า พื้นที่ถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนอย่างชัดเจนระหว่างใต้ถุนกับบนเรือนพื้นที่บนเรือนไม่มีการแบ่งห้องอย่างชัดเจนทำให้พื้นที่ด้านบนเป็นพื้นที่ที่ถูกใช้ร่วมกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความต่อเนื่องในเชิงผังพื้นที่ส่งผลให้ข้าวของทั้งหมดถูกเก็บในที่ว่างและกลายเป็นส่วนหนึ่งของที่ว่างภายในบ้าน

2.1.2 เรือนเครื่องสับภาคกลาง ตัวเรือนยกสูงจากระดับพื้นดิน ทุกส่วนประกอบทำจากไม้ยืนต้น เว้นแต่ส่วนครัวที่อาจมีพื้นหรือผนังที่ทำจากไม้ไผ่เพื่อระบายอากาศ หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา หลังคาแบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ส่วนหลังคาเรือนนอน กับ ส่วนพาไล พื้นที่บนเรือนมีการแบ่งห้องและแบ่งระดับพื้นในการเข้าถึงพื้นที่เพื่อแยกระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ส่วนรวมออกจากกัน ส่งผลให้ข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัวถูกเก็บแยกออกไปจากที่ว่างองค์รวมของบ้านและเหลือไว้เพียงข้าวของที่เจ้าของบ้านเห็นเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการสื่อสารแก่แขกที่มาเยี่ยม อาทิ หิ้งพระ เป็นต้น

2.1.3 เรือนญี่ปุ่นดั้งเดิม มีการล้อมกรอบอาณาเขตของเรือนด้วยการยกพื้นดินรอบบ้านให้สูงขึ้นจากบริเวณรอบๆ แต่พื้นที่ภายในเรือนถูกขุดลงให้ต่ำกว่าเป็นหลุม โครงสร้างหลักอย่างเสาและคานเป็นไม้ยืนต้นและมี โครงสร้างรองเป็นไม้ไผ่ เช่น พื้น, หลังคา หรือผนัง หลังคามุงด้วยวัสดุธรรมชาติและคลุมต่ำจนเกือบถึงพื้น พื้นที่ภายในถูกตัดขาดจากภายนอกอย่างชัดเจน เนื่องจากหลังคาที่คลุมต่ำจนเกือบถึงพื้นและมีช่องเปิดที่เล็กแคบ มีการแบ่งระหว่างพื้นที่พักผ่อนกับพื้นที่ทำอาหารด้วยระดับและวัสดุพื้น แต่ไม่มีการกั้นห้องภายใน จากความต่อเนื่องในเชิงผังพื้นที่ไม่มีการแบ่งห้องภายในทำให้ข้าวของภายในบ้านกลายเป็นส่วนหนึ่งของที่ว่างคล้ายกรณีเรือนลาวโซ่ง

ความแตกต่างด้านกายภาพในการสร้างเรือนเป็นผลที่เกิดจากการพยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพอากาศและภูมิประเทศนั้นๆ อย่างเรือนภาคกลางที่ยกตัวสูงชันจากพื้นเพื่อหนีจากน้ำท่วมในฤดูน้ำมาก หรือเรือนญี่ปุ่นที่หลังคาคลุมต่ำเพื่อป้องกันลมและหิมะที่หนาวเย็น แม้แต่เรือนลาวโซ่งซึ่งเดิมมีการสร้างเรือนโดยยึดแบบแผนการสร้างเรือนจากถิ่นฐานเดิม ก็มีการปรับตัวและรับเอาแบบแผนการสร้างเรือนใหม่ตามถิ่นฐานใหม่สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันยังส่งผลต่อวิธีการเก็บรักษาข้าวของที่ต่างกันด้วยอาทิ การแขวนอุปกรณ์ทำครัวของเรือนไทยที่ต้องการแขวนเพื่อป้องกันแมลงและความชื้นซึ่งต่างจากเรือนญี่ปุ่นที่เก็บอุปกรณ์เหล่านี้ใกล้พื้นดินมากกว่าเนื่องจากมีความชื้นที่น้อยกว่า เป็นต้น

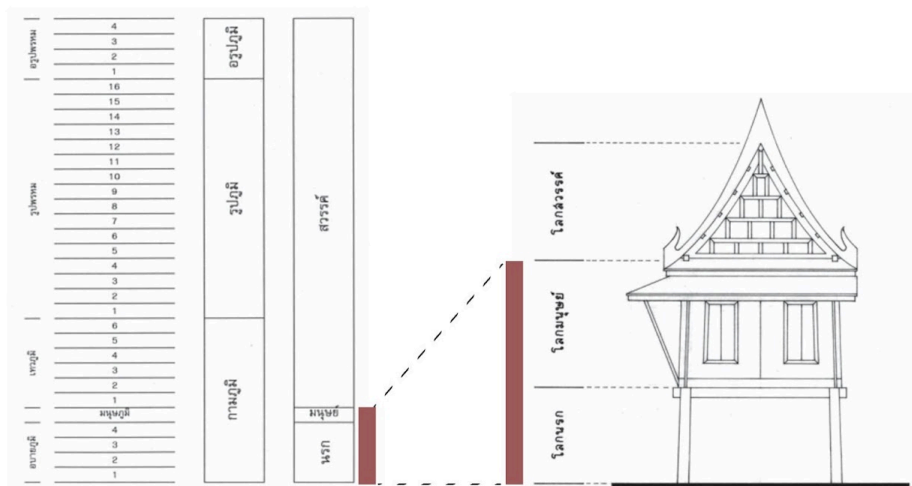
2.2 การเปรียบเทียบด้านความเชื่อในเรือน

ภาพที่ 9 : แสดงการเปรียบเทียบผังจักรวาลกับการแทนค่าสู่เรือนลาวโซ่ง

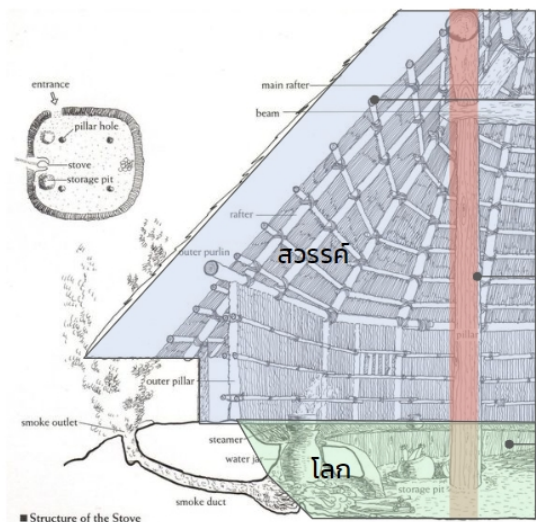
ที่มา : ศรันย์ สมันตรัฐ และคณะ (2556: 176-209) “เสาดั้งแรก” บทเปรียบสัมพันธ์สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างจักรวาลวิทยา ระหว่าง ไทย-กะเหรี่ยง. เนื้อหาภาพถูกปรับแต่งเพิ่มเติมโดยผู้วิจัย

2.2.1 เรือนลาวโห่ง ตามความเชื่อเรื่องจักรวาลคติของชาวลาวโห่งกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองฟ้าและเมืองลุ่ม ซึ่งเมืองลุ่มเป็นดินแดนของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายทั้งพืชและสัตว์โลกส่วนเมืองฟ้าเป็นดินแดนของผีและผีบรรพบุรุษเรียกว่า “ผีดำ” ความเชื่อเรื่องจักรวาลคตินี้เองส่งผลต่อการ จัดสรรวรรณะในทางตั้งของพื้นที่พักอาศัยเช่นการแทนค่าพื้นที่บริเวณตั้งหลังคาเป็นเสมือนจุดเชื่อมต่อระหว่างเมืองฟ้าและเมืองลุ่ม ตามภาพที่ 9 การแทนค่าเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเก็บข้าวของภายในบ้านตามลำดับความสูงต่ำอาทิ เครื่องราง หรือ การเก็บเครื่องนุ่งห่ม ที่มีจะถูกเก็บในที่สูงเหนือหัวบริเวณตั้งหลังคาเนื่องจากเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้เป็นของสูงค่าที่ต้องเก็บรักษาให้ใกล้ชิดกับผีบรรพบุรุษเพื่อให้ ผีบรรพบุรุษช่วยปกป้องคุ้มครอง เป็นต้น

ภาพที่ 10 : แสดงการเปรียบเทียบผังจักรวาลกับการแทนค่าสู่เรือนเครื่องสับภาคกลาง
ที่มา : วีระ อินพันทัง. (2551: 63-84) คติจักรวาลในเรือนไทย: ร่องรอยที่เลือนหาย. เนื้อหาภาพถูกปรับแต่งเพิ่มเติมโดย
ผู้วิจัย

2.2.2 เรือนภาคกลาง ความเชื่อเรื่องจักรวาลคติของไทยปรากฏอยู่ในพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาฮินดูที่อยู่ในอินเดีย “ไตรภูมิพระร่วง” พระราชนิพนธ์ในพระมหากษัตริย์รามาธิบดีแห่งกรุงสุโขทัย ได้พรรณนาถึงลักษณะจักรวาลที่แบ่งออกเป็น 3 ภูมิ ได้แก่ กามภูมิ, รูปภูมิ และอรุภูมิ โดยที่กามภูมิอยู่ในลำดับล่างสุด และอรุภูมิอยู่ในจุดสูงสุดจากมิติทางตั้ง ความเชื่อเรื่องคติจักรวาลนี้ส่งผลต่อการแทนค่าสู่เรือนไทยที่มองว่าพื้นที่ใต้ถุนเรือนเป็นเสมือน ภูมิมนุษย์ ตัวเรือนเป็นเสมือนพื้นที่ของมนุษย์ และระดับที่อยู่เหนือขึ้นไปเป็นเสมือนภูมิของสวรรค์ ตามภาพที่ 10 เหตุนี้เองจึงทำให้เดิมพื้นที่ใต้ถุนไม่เกิดการใช้งานโดยมนุษย์แต่ยกเอาไว้สำหรับเลี้ยงสัตว์มากกว่า ต่างจากเรือนของชาวลาวโห่งที่ยังมีการใช้งานพื้นที่ใต้ถุน ด้วยความเชื่อนี้เองจึงทำให้ข้าวของภายในเรือนไม่มีการใช้ข้ามกันระหว่างของบนบ้านและของด้านล่าง ตามคำว่า ของต่ำ - ของสูง

บ้าน ของญี่ปุ่นสะท้อนความเชื่อในตำนาน “บิฮอนโซกิ” ที่ว่า กายากของสวรรค์ คือ อิซานามิและอิซานากิ ได้รับบัญชาให้สร้างบ้าน และเสาแห่งสวรรค์ขึ้น ก่อนที่จะเสกสมกัน บ้านจึงเสมือนเป็นจักรวาลย่อส่วนที่มีเสาและคานเป็นตัวค้ำจุนระหว่าง โลกและสวรรค์

เสา เป็นเสมือนสิ่งค้ำยันระหว่างโลกกับสวรรค์ซึ่งเป็นตัวแกนของผู้ชาย สะท้อนการเป็นเสาหลักของสามี ที่ต้องแบกโลกของฝ่ายหญิง

พื้นดิน เป็นตัวแกนของฝ่ายหญิง และเป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมภายในบ้าน

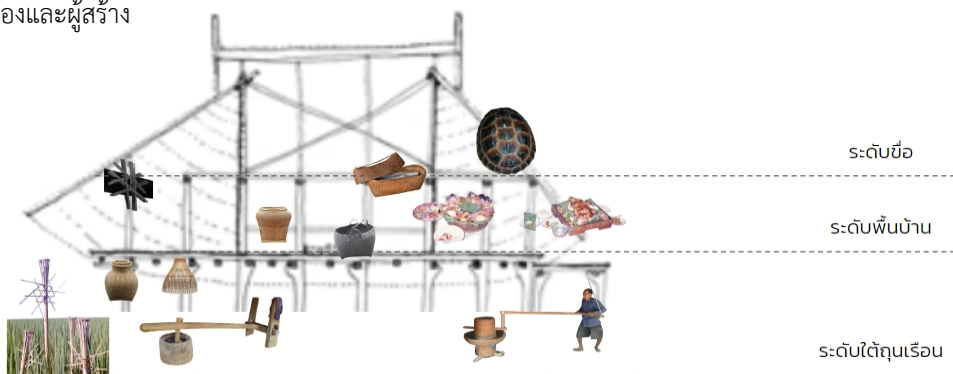
ภาพที่ 11 : แสดงการเปรียบเทียบผังจักรวาลกับการแทนค่าสู่เรือนญี่ปุ่นดั้งเดิม

ที่มา : <https://ancientfo.blogspot.com/2021/10/ancient-pit-house-drawing.html> และปรับแต่งเพิ่มเติมโดยผู้วิจัย

2.2.3 เรือนญี่ปุ่นดั้งเดิม ความเชื่อเรื่องคติจักรวาลของเรือนญี่ปุ่นมีความแตกต่างไปจากเรือนไทยและเรือนลาวซึ่งอย่างชัดเจนเนื่องจากคติจักรวาลของเรือนญี่ปุ่นเกิดขึ้นที่ภายในโดยบอกเล่าผ่านองค์ประกอบสำคัญของตัวบ้านได้แก่พื้นที่ใต้หลังคาเสมือนสวรรค์และโลก เสาเปรียบเหมือนฝ่ายชาย และพื้นเปรียบเหมือนฝ่ายหญิง ดีความได้ว่า ฝ่ายชายเป็นฝ่ายที่แบกโลกทั้งใบของฝ่ายหญิงเอาไว้ กิจกรรมที่ดำเนินโดยฝ่ายหญิงเป็นหลักอย่างการการหาอาหารจึงเกิดขึ้นที่บริเวณพื้น และกิจกรรมอื่นๆเช่นการหลับนอนจึงถูกจัดให้อยู่ในบริเวณพื้นที่ยกสูงขึ้นมา ตามภาพที่ 11

3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของและถิ่นที่

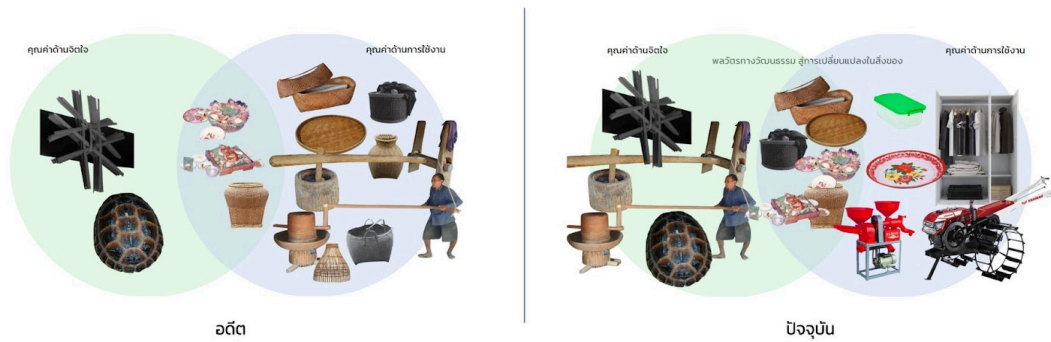
ในอดีตข้าวของเครื่องใช้ถูกประดิษฐ์ขึ้นจากวัสดุธรรมชาติที่หาได้ในบริเวณถิ่นที่ตั้งด้วยมือของมนุษย์และถูกใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำมาหากินเป็นหลัก ขณะที่วัสดุที่ใช้ในการก่อรูปข้าวของเครื่องใช้สะท้อนถึงถิ่นที่มา ตำแหน่งการจัดเก็บสะท้อนถึงความเชื่อภายในบ้าน และข้าวของเครื่องใช้ยังสะท้อนถึงความละเอียดอ่อนและวิถีชีวิตของผู้เป็นเจ้าของและผู้สร้าง

ภาพที่ 12 : แผนผังการจัดวางตำแหน่งข้าวของเครื่องใช้ตามวรรณะ ในเรือนลาวโซ่ง

ที่มา : ศรีนัย สมันตรัฐ และคณะ (2556: 176-209) “เสาดันแรก” บทเปรียบสัมพันธ์สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างจักรวาลวิทยาระหว่าง ไทย-กะเหรี่ยง. เนื้อหาภาพถูกปรับแต่งเพิ่มเติมโดยผู้วิจัย

จากกรณีศึกษา ลาวโซ่ง แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการในข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นผลมาจากการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวลาวโซ่งให้เข้ากับวัฒนธรรมหลักอย่างวัฒนธรรมไทยและการแพร่ขยายของโลกอุตสาหกรรมจากเดิมที่ชาวลาวโซ่งทำนาเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนเปลี่ยนเป็นการทำนาเพื่อการค้าขายทำให้กระบวนการในการผลิตข้าวจากเดิมที่ทำนาปีละหน กลายเป็นปีละ 3 หน ทำให้เวลาว่างจากงานนาลดลง เวลาว่างที่จะใช้ในการผลิตเครื่องจักรสานหรือทอผ้าก็ลดลงตาม จนกระทั่งเครื่องจักรสานและผ้าทอที่ผลิตด้วยมือของมนุษย์ถูกแทนที่ด้วยข้าวของที่ถูกผลิตขึ้นจากระบบอุตสาหกรรมในที่เครื่องไม่ได้ถูกเก็บไว้ใน”กะเหล็บ” และแขวนในที่สูงอีกต่อไปแต่กลับทุกเก็บไว้ในตู้เสื้อผ้าแทน

ภาพที่ 13 : แผนผังการเปลี่ยนแปลงคุณและถูกแทนที่ด้วยข้าวของสมัยใหม่
ที่มา : จากผู้วิจัย

ทั้งนี้วิวัฒนาการในข้าวของเครื่องใช้และการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไม่ได้เกิดจากการพยายามปรับตัวให้สอดคล้องวัฒนธรรมหลักเท่านั้น แต่อาจมีเหตุจากปัจจัยอื่นๆ อย่างเช่นปัจจัยด้านการเมืองและการแพร่เข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตก เป็นต้น จากกรณีศึกษา ประเทศญี่ปุ่น ในช่วงยุคเมจิรัฐบาลประเทศญี่ปุ่นได้เร่งการพัฒนาประเทศตามแบบอย่างชาติตะวันตกซึ่งมีความเจริญทางด้านเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ากว่าทำให้ระบบการปกครองแบบเดิมอย่างระบบศักดินาถูกยกเลิกประชาชนภายในประเทศไม่ว่าเดิมเคยอยู่ในชนชั้นใดก็ถือว่าเท่าเทียมกันทั้งหมดแนวความคิดเรื่องความเสมอภาคเป็นส่วนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบ้านตามแบบอย่างชาวตะวันตก เช่น การมีห้องรับแขกหรือห้องรับประทานอาหารที่มีชุดเก้าอี้เข้ามาแทนที่การนั่งพื้นกับโต๊ะเตี้ย ตามภาพที่ 14 เป็นต้น

การนั่งแบบดั้งเดิม

การนั่งอย่างตะวันตก

ภาพที่ 14 : ภาพตัวอย่างเครื่องเรือนที่เปลี่ยนไปในบ้านญี่ปุ่น
ที่มา : จากผู้วิจัย

1.3.1 Stuff in Object หมายถึง ข้าวของที่เป็นองค์ประกอบในข้าวของชิ้นที่ใหญ่กว่า ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของที่ว่างแต่ไม่ได้มีหน้าที่กำหนดบทบาทของที่ว่างนั้นๆ อาทิ ข้าวของที่ถูกบรรจุอยู่ในตู้หรือชั้น หรือ หมอนที่เป็นองค์ประกอบของเตียง

1.3.2 Object in Space หมายถึง ข้าวของที่เป็นส่วนหนึ่งของที่ว่างและเป็นส่วนสำคัญในการบ่งบอกถึงหน้าที่ของที่ว่างนั้นๆ อาทิ เตียงนอนที่ถูกจัดวางภายในที่ว่างทำให้ที่ว่างนั้นมีหน้าที่ชัดเจนอย่างการเป็นห้องนอน

1.3.2 Room in Architecture หมายถึง ข้าวของที่ถูกแยกออกไปอย่างเป็นเอกเทศจากพื้นที่ส่วนอื่นๆของบ้านทำให้เกิดการจัดขาดออกจากที่ว่างอย่างชัดเจน เช่น ของเก่าที่ถูกเก็บในห้องเก็บของ เป็นต้น

กล่าวได้ว่าข้าวของเครื่องใช้เชิงการใช้งาน (Functional Object) ปรากฏตัวภายในพื้นที่เนื่องจากความต้องการในการหยิบใช้ที่สะดวกรวดเร็ว ต่างจากข้าวของเครื่องใช้เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Object) ที่ปรากฏตัวเพื่อสะท้อนความเป็นปัจเจกของผู้เป็นเจ้าของและยังสะท้อนถึงสิทธิในการครอบครองพื้นที่ผ่านข้าวของเครื่องใช้ ทั้งนี้ยังมีตัวแปรด้านบริบททางสังคมที่ส่งผลต่อการให้คุณค่าแก่ข้าวของเครื่องใช้ที่ต่างกัน ข้าวของเชิงการใช้งาน ณ บริบทหนึ่งอาจเปลี่ยนชั่วคราวเมื่อถูกนำมาอยู่ในบริบทที่ต่างออกไป จากกรณีศึกษาลาวโซ่ง แสดงให้เห็นถึงมุมมองด้านคุณค่าที่เปลี่ยนไปของเครื่องจักรสานอย่างเช่น หมวกข้าวของเครื่องใช้ทั่วไปของลาวโซ่งในอดีต เปลี่ยนแปลงจากของใช้กลายเป็นของที่ระลึกที่มีไว้เก็บสะสม ณ ปัจจุบัน

ภาพที่ 16 มุมมองด้านคุณค่าที่เปลี่ยนไปของหมวก
ที่มา: จากผู้วิจัย

2. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ข้าวของเครื่องใช้และถิ่นที่กบวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป

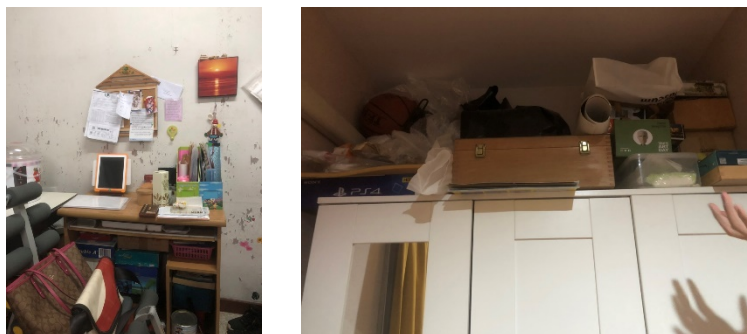
ความแตกต่างด้านบริบททางธรรมชาติในถิ่นที่นำมาสู่ความแตกต่างด้านบริบททางสังคม ซึ่งส่งผลให้วิถีชีวิตแต่ละถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ในอดีตที่มนุษย์ยังใช้ชีวิตยึดโยงกับธรรมชาติ ที่อยู่อาศัยไปจนถึงข้าวของเครื่องใช้ซึ่งถูกสร้างขึ้นจากวัสดุที่หาได้ง่ายภายในถิ่นที่ด้วยกรรมวิธีที่เหมาะสมกับวัสดุนั้นๆ เกิดเป็นความสัมพันธ์ที่สะท้อนกลับไปกลับมา ระหว่าง มนุษย์, ข้าวของเครื่องใช้และถิ่นที่อาทิ เครื่องจักสานที่ถูกถักขึ้นจากต้นกกที่หาได้ในถิ่นที่ด้วยมือของมนุษย์ แต่เนื่องจากพลวัตทางวัฒนธรรมที่ไม่หยุดนิ่ง การแพร่ขยายของโลกอุตสาหกรรมและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี วิถีชีวิตการเกษตรเพื่อเลี้ยงชีพจึงเปลี่ยนแปลงเป็นการเกษตรเพื่อจำหน่ายข้าวของเครื่องใช้ที่ถูกสร้างขึ้นจากวัสดุธรรมชาติ ในถิ่นที่ถูกทดแทนด้วยเครื่องจักรกลทันสมัยที่สะดวกสบายและตอบสนองต่อวิถีชีวิตที่เร่งรีบได้ดีกว่า กระบวนการในการดำเนินชีวิตที่ละเอียดอ่อนจึงถูกรวบรัดและถูกกลืนเลือน ผู้คนทอดทิ้ง ทัศนคติเดิมของตนและก้าวเข้ามาใช้ชีวิตในเมืองเพื่อแสวงหาความเจริญทางวัตถุ

ภาพที่ 17 ภาพเปรียบเทียบอุปกรณ์ไถนาในอดีตกับปัจจุบัน

ที่มา : https://www.sac.or.th/databases/traditional-objects/th/equipment-detail.php?ob_id=178/
<https://www.kubotasangthong.com/>

จากข้อมูลเบื้องต้นอาจสรุปถึงที่มาของปัญหาได้ว่าวงจรรความสัมพันธ์ระหว่างข้าวของมนุษย์และถิ่นที่ที่ไม่ได้ต่อเนื่องกันอีกต่อไป ที่อยู่อาศัยของมนุษย์ไม่ได้ถูกสร้างจากการคำนึงถึงวิถีชีวิตและบริบททางธรรมชาติแต่กลับถูกสร้างขึ้นจากจุดคุ้มทุนและผลกำไร ทำให้พื้นที่ที่อยู่อาศัยของมนุษย์ในสังคมเมืองถูกบีบอัดให้เล็กที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผนวกกับปริมาณข้าวของเครื่องใช้ที่ถูกสร้างตามกระแสนิยมที่มากขึ้น เหตุนี้จึงนำมาซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในบ้านจัดสรรทั้งหลายที่ผู้เป็นเจ้าของจำเป็นต้องต่อเติมเสริมแต่งบ้านให้มีปริมาณพื้นที่มากขึ้นเพื่อบรรจุข้าวของที่ไม่จำเป็นในชีวิตได้มากขึ้น บ้านที่ถูกปะต่อในภายหลังนี้เองจึงทำให้เกิดพื้นที่เศษเหลือแสดงส่งผลต่อการชุกข้าวของในพื้นที่เศษเหลือเหล่านั้นซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลเสียในระยะยาวและนำมาสู่การดำเนินชีวิตภายในบ้านติดขัดและไม่ยั่งยืน ดังนั้นการทำความเข้าใจต่อหน่วยที่ใหญ่ที่สุดอย่างบริบทของที่ตั้งไปจนถึงหน่วยที่เล็กที่สุดอย่างข้าวของเครื่องภายในบ้านทั้งในแง่ของความถี่และการแสดงออกไปจนถึงการคำนึงถึงพื้นที่เก็บที่เหมาะสมกับข้าวของแต่ละประเภทภายในบ้านจึงเป็นสิ่งที่ผู้ออกแบบควรให้ความสำคัญตั้งแต่เริ่มต้นขั้นตอนการออกแบบไม่แพ้พื้นที่ส่วนอื่นๆของบ้าน

ภาพที่ 18 : ภาพการชุกข้าวของตามเศษเหลือของบ้านในเมือง

ที่มา : จากผู้วิจัย

บรรณานุกรม

- เจนยูท ล่อใจ. (2555). “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์เครื่องมือเครื่องใช้เนื่องในประเพณี พิธีกรรมของชาวลาวโซ่ง.” **หน้าจั่ว**, ฉบับที่ 25 (กันยายน 2553 - สิงหาคม 2554): 101 – 120.
- ปีเตอร์ สมิธสัน. (2560). **บทสนทนากับนักเรียน**. แปลจาก Peter Smithson: Conversations with Students. แปลโดย ต้นข้าว ปาณินท์. กรุงเทพฯ: บริษัท ลายเส้น พับบลิชซิ่ง จำกัด.
- เพียงอ อ พัทธยากร. (2556). “มองสถาปัตยกรรมผ่าน “ความสะดอกสบาย” ในโลกไร้เทคโนโลยี.” **หน้าจั่ว**, ฉบับที่ 11 (กันยายน - ธันวาคม 2557): 108 – 129
- โมนาแฮน จอห์น. (2563). **มานุษยวิทยา: ความรู้ฉบับพกพา**. แปลจาก Social and Cultural Anthropology: A Very Short Introduction. แปลโดย วิชาส ปรัชญาภรณ์. กรุงเทพฯ: บริษัท บุ๊คสเคป จำกัด.
- วีระ อินพันทัง. (2553). “การกลายรูปในเรือนลาวโซ่ง.” **หน้าจั่ว**, ฉบับที่ 7 (กันยายน 2553 – สิงหาคม 2554): 168 – 187.
- วีระ อินพันทัง. (2551). “คติจักรวาลในเรือนไทย: ร่องรอยที่เลือนหาย.” **หน้าจั่ว**, ฉบับที่ 23 (มกราคม – ธันวาคม 2551): 63 – 84.
- ศรันย์ สมันตรัฐ ไพศาล เทพวงศ์ศิริรัตน์ และอรศิริ ปาณินท์. (2556). “เสาดันแรก : บทเปรียบสัมพันธ์สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างจักรวาลวิทยา ระหว่าง ไทย-กะเหรี่ยง”. **หน้าจั่ว**, ฉบับที่ 10 (กันยายน 2556 – สิงหาคม 2557): 176 – 209.
- สมรภัช ชัยสิงห์กานานนท์. (2539). “บ้านญี่ปุ่น”: ชีวิต ความหมาย และความผันแปร.” **ญี่ปุ่นศึกษา** 13, ฉบับที่ 1: 20 – 36.
- อดิศร ศรีเสาวนันท. (2553). “การเปลี่ยนแปลงในเครื่องใช้ เครื่องจักสานของชาวลาวโซ่ง.” **หน้าจั่ว**, ฉบับที่ 25 (กันยายน 2553 - สิงหาคม 2554): 75 – 100.
- Martin Heidegger. (1967). “**What is a thing?**” Accessed August 17. Available from https://static1.squarespace.com/static/5577cb2ae4b049f9488d4c04/t/5637e14fe4b07fb2f7b9a6e6/1446502735298/heidegger_1967.pdf.

